

рухів Італії та України – «La diffusione del pensiero mazziniano in Ucraina nell'Ottocento» («Поширення ідей мадзінізму в Україні XIX ст.» (Піза, 1996 р.). За програмою та за сприяння італійського національного комітету з відзначення 200-річчя від дня народження Дж.Гарібальді учений підготував й опублікував в Італії разом із проф. Р.Різаліті спільну італомовну працю, що вийшла під грифами Інституту історії України НАНУ та Флорентійського університету та присвячувалася діяльності українського волонтера гарібальдійської армії – «Лев Ілліч Мечников. Записки гарібальдійця. Експедиція Тисячі» (2008 р.). Він також є автором статей у таких провідних фахових журналах Італії, як «Історичний огляд Рисорджименто» (Рим), «П'ємонтські студії» (Турин), «Дантівські сторінки» (Рим), «Релігія й суспільство» (Флоренція) та ін.

Український учений виступає також консультантом зарубіжних колег, про що вони з вдячністю зазначають у передмовях до своїх видань: професор Ф.Луїда – у книзі «Мікеланджело Пінто – літератор і римський патріот між Італією та Росією» (Рим, 1998 р.), професор М.Клименті – у монографії «Іноземні скарби й бідність у царській Росії» (Козенца, 2000 р.) та ін. Завдяки зв'язкам М.М.Варварцева з істориком музичного мистецтва В.Бертаццоні у виданій у Мантуї протягом 1998–2006 рр. серії біографічних монографій (4 книги) було опубліковано документальні матеріали про діяльність італійських митців в Україні.

Внесок Миколи Миколайовича у розширення наукових зв'язків України із зарубіжними країнами знайшов міжнародне визнання. 2 червня 2002 р. декретом президента Італійської Республіки К.Чампі і за поданням прем'єр-міністра С.Берлусконі вченого відзначено державною нагородою Італії – орденом «За заслуги перед Італійською Республікою», котрий було вручено послом Італії в Україні 26 березня 2003 р. У зв'язку з цим рішенням посол України в Італії в офіційному листі від 2 квітня 2003 р., надісланому з Рима до НАНУ на ім'я М.М.Варварцева, відзначив, що ця нагорода «є визнанням Вашого особистого значного внеску у розвиток культурного й наукового співробітництва між Україною та Італією. ... Ваші зусилля приносять велику користь українсько-італійським відносинам, а відтак – нашій державі та її народу».

Сьогодні Микола Миколайович Варварцев сповнений новаторських ідей і далекосяжних наукових планів, випромінює бадьорість і творчу наснагу. Тож побажаємо вченому подальших здобутків на ниві історичної науки!

О.Д.Бойко (Київ)

ДО 60-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА В.Ф.ВЕРСТЮКА

Доктор історичних наук, професор Владислав Федорович Верстюк, якому 3 серпня 2009 р. виповнилося 60 років, займає провідне місце серед сучасних дослідників історії Української революції 1917–1921 рр. Він народився у смт Гостомель Ірпінської міськради Київської області в родині педагогів. Його батько Федір Степанович був директором Гостомельської школи. Мати Марія Олександрівна викладала українську мову та літературу. Від них майбутній історик успадкував любов до рідного краю, інтерес до минулого України, потяг до пізнання нового. У батьків була велика бібліотека, упродовж багатьох років вони передплачували журнали «Вітчизна», «Всесвіт», «Новий мир», «Нева», «Юність», «Химия и жизнь», «Наука и жизнь». Читання та обговорення книг і журналів було у сім'ї повсякденною нормою, як і громадська робота, спорт. Усе це стало основою формування молодого особистості, становлення характеру працьовитої й цілеспрямованої людини.

Шлях Владислава до історичної науки не був наперед визначеним. Захоплення фізикою та математикою, яке домінувало, привело до Київського технікуму радіоелектроніки, який він успішно закінчив у 1968 р. Відкривалися гарні перспективи на вступ до природничих факультетів Київського університету чи політехнічного інституту.

1960-ті рр. були періодом масового захоплення фундаментальними науками, віри у науково-технічний прогрес, ейфорії від досягнень космонавтики та фізики елементарних часток. Однак це був і час шістдесятників, короткої хрущовської «відлиги», коли на стовбурі нації, уцент обрубаному сталінськими репресіями, почали з'являтися перші бруньки й пагони нової української генерації. Народ прагнув самоусвідомлення та намагався поновити національну історичну пам'ять. Саме ці обставини остаточно сформували в юнака стійке прагнення вивчати історію України.

Після служби в армії у 1970 р. Владислав вступив на історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. Саме у стінах alma mater він пережив захоплення княжою добою, козаччиною, але на старших курсах раз і назавжди визначився з напрямком своїх наукових зацікавлень, обравши історію України XX ст. Закінчивши університет (1975 р.), В.Ф.Верстюк короткий час працював учителем історії у середній школі. Того ж року був зарахований до аспірантури Інституту історії АН УРСР та відтоді пов'язав своє життя з академічною наукою.

У відділі історії Великої Жовтневої соціалістичної революції й громадянської війни інституту було зібрано кращих фахівців із цього періоду. Безумовний вплив на формування творчих і світоглядних принципів молодого вченого справили його науковий керівник, академік АН УРСР М.І.Супруненко, академік АН УРСР Ю.Ю.Кондуфор, доктори історичних наук М.А.Рубач,

Ю.М.Гамрецький та ін. У 1979 р. В.Верстюк успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Класова боротьба на селі на Лівобережній Україні у 1919 році». З 1978 р. він почав працювати у відділі, пройшовши поступово всі щаблі кар'єри вченого – молодший, старший, провідний науковий співробітник, завідувач відділу. Результатом творчих пошуків на початку 1980-х рр. стала його перша монографія – «Боротьба селянства України за зміцнення влади Рад» (Київ, 1984 р.).

У 1983–1986 рр. В.Ф.Верстюк очолював редакцію історичної літератури видавництва «Наукова думка». Це була добра школа щоденної роботи над текстами, архітектонікою книг, їх підготовкою до друку. Праця у видавництві розширила його тематичні обрії, навчила основ організації діяльності колективу, однак практично не залишала часу для власної творчості. Тож думалося про повернення до Інституту історії. Цей час збігся з початком перебудови. Боротьба нових підходів зі старими схемами й догмами, що охопила історичну науку в другій половині 1980-х рр., знайшла відображення у працях вченого. Він поглиблено вивчає феномен селянсько-повстанського руху, визначає його роль як провідного чинника революційних процесів 1917–1921 рр. в Україні. Дворічне стажування у Москві (1990–1991 рр.) було використане для творчого зростання, вивчення нових методологій і дослідницьких підходів в історичній науці, пошуку архівних документів, публікацій та матеріалів, раніше мало доступних ученим. Саме тоді В.Ф.Верстюк активно долучився до вивчення махновського руху. Опубліковані праці з цієї тематики – низка розвідок, брошури, збірник документів і монографія «Махновщина: селянський повстанський рух на Україні (1918–1921 рр.)» (Київ, 1991 р.) – стали, безумовно, новим словом в українській історичній науці. У 1992 р. історик захистив докторську дисертацію на тему «Махновщина: селянський повстанський рух в Україні в роки громадянської війни (1918–1921 рр.)». Праці В.Ф.Верстюка, присвячені селянсько-повстанському руху й махновщині, було відзначено премією ім. М.Грушевського НАНУ (1995 р.).

Здобуття Україною незалежності поставило перед ученими вимогу об'єктивного відтворення національної історії. Особливо це стосувалося доби Української революції 1917–1921 рр., котра фактично була спотворена радянською історіографією, подавалася як суто ілюстративний матеріал до наративів Москви. Новий напрям у вивченні цього надзвичайно складного та важливого періоду минулого було започатковано В.Ф.Верстюком, котрий неформально з 1992 р., а формально з 1994 р. очолив відповідний відділ Інституту історії України Національної академії наук України. На цій посаді сповна проявилися його організаторські здібності й лідерські риси. Під керівництвом В.Ф.Верстюка протягом 1990-х рр. відділ відійшов від застарілих ідеологічних догм та класово-партійних схем і звернувся до об'єктивного дослідження феномена Української революції 1917–1921 рр. Фактично кожна тогочасна публікація, присвячена визвольній боротьбі 1917–1921 рр., характеризувалася науковою новизною. У своїх дослідженнях В.Ф.Верстюк рухався від вивчення конкретно-історичного матеріалу до його концептуального узагальнення. Історик дав змістовні оцінки окремих періодів, а також загальну характеристику Української революції 1917–1921 рр. як складного й суперечливого політичного та соціокультурного явища. Ядром його стало відновлення української державності. У полі зору дослідника постійно перебували ключові постаті революційного процесу, насамперед М.С.Грушевський, С.В.Петлюра, Є.Х.Чикаленко та ін. Наукові студії В.Ф.Верстюка – а це статті, нариси, монографія «Українська Центральна Рада» (Київ, 1997 р.), розділи у двотомній колективній праці «Історія України: нове бачення» (Київ, 1996–1997 рр.) – стали справжнім проривом у науці, започаткували нову візію Української революції 1917–1921 рр.

У 1997–2005 рр. В.Ф.Верстюк одночасно з керівництвом відділом виконував обов'язки заступника директора Інституту східноєвропейських досліджень НАНУ. Робота на цій посаді, координація наукової діяльності з відповідними установами зарубіжжя додали нових творчих імпульсів дослідницькій діяльності вченого, сприяли осмисленню ним місця і ролі України у контексті європейського історичного процесу. У той період він також стажувався у Колумбійському (США) та Альбертському (Канада) університетах, співпрацював з Українською вільною академією наук у США, Науковим товариством імені Шевченка у США. Наслідком цього співробітництва стало кілька цікавих творчих проєктів, насамперед підготовка та видання неопублікованих щоденників Є.Х.Чикаленка.

В.Ф.Верстюк став одним з ініціаторів і керівником масштабного археографічного проєкту «Джерела до вивчення історії Української революції», метою котрого було закладення документальної бази для об'єктивного й неупередженого дослідження цього історичного феномена. На сьогоднішній день керований ним колектив підготував п'ять фундаментальних збірників документів, три з яких уже стали надбанням наукової громадськості («Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах», Київ, 1996, 1997 рр.; «Український національно-визвольний рух. Березень – листопад 1917 р.: Документи і матеріали», Київ, 2003 р.; «Директорія, Рада Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920. Документи і матеріали у 2 томах», Київ, 2006 р.), а решту («Рада Міністрів Української Держави гетьмана П.Скоропадського. Квітень – листопад 1918 р.: Документи і матеріали»; «Сергій Єфремов. Публіцистика революційної доби (1917–1920): Документи і матеріали») підготовлено до друку.

Із кінця 1990-х рр. авторитетний учений, доктор історичних наук, професор (з 2002 р.) В.Ф.Верстюк належить до кола провідних фахівців Інституту історії України НАНУ, котрі визначають стратегію наукової діяльності цієї академічної установи. Він є учасником багатьох проєктів, започаткованих інститутом, іншими академічними установами, де виступає як член авторського колективу, член редколегії, рецензент. Серед таких видань: «История классов и социальных слоёв Украинской

ССР», «Україна крізь віки», «Безсмертя. Книга Пам'яті України», «Малий словник історії України», «Енциклопедія історії України», «Історія українського селянства», «Історія українського козацтва», «Україна: утвердження незалежної держави. 1991–2001», «Уряди України у XX ст.», «Політична історія України XX – початок XXI ст.» та ін.

На сьогоднішній день ученому належить розробка сучасної моделі Української революції 1917–1921 рр., яка витіснила з наукового обігу її радянську концепцію. Історик зробив вагомий внесок у вивчення політичних та державних інститутів УНР, ранньої історії радянського режиму в Україні, повстанського селянського руху 1918–1921 рр., соціальної історії революції.

З-під пера В.Ф.Верстюка вийшло понад 200 наукових праць, серед яких, крім згаданих монографій, розділи у колективних проектах «Україна від найдавніших часів до сьогодні: хронологічний довідник» (Київ, 1997, 2005 рр.), «Голодомор – геноцид українського народу 1932–1933 років» (Київ, 2007, 2008 рр.), «Україна і Росія в історичній ретроспективі» (Київ, 2004 р.), «Політична історія України. XX ст.» (Київ, 2002 р.) та ін. Він також є автором багатьох підручників і посібників для загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів, різноманітної науково-довідкової літератури. В.Ф.Верстюк входить до редколегій «Українського історичного журналу», «Українського гуманітарного огляду», «Сучасності», «Пам'яті століть». Кілька років він був головним редактором часопису «Молода нація».

Владислав Федорович ніколи не був суто кабінетним ученим. Багато часу він віддає громадській і науково-просвітницькій діяльності, стрижнем якої є пропаганда історичних знань, поширення об'єктивної інформації про українську історію XX ст. Учений завжди був у числі організаторів та учасників наукових форумів, громадсько-політичних заходів – дискусій, круглих столів і т.ін. Він активно співпрацює із засобами масової інформації. Зокрема із середини 1990-х рр. почалося його постійне співробітництво з Українським радіо. Слухачами був позитивно сприйнятий його цикл «Український історичний календар». Довгі роки на радіо звучала щотижнева програма «Звенигора», котру В.Ф.Верстюк започаткував та вів разом з А.М.Скрипником. Сьогодні він автор і ведучий радіопрограми «Відлуння пам'яті», є частим гостем на телебаченні, друкується у пресі. Свою наукову діяльність учений поєднує з педагогічною. Із кінця 1990-х рр. він професор кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія», де читає курс «Українська революція». Під його керівництвом захищено 5 кандидатських дисертацій.

Новим етапом у біографії Владислава Федоровича Верстюка став Український інститут національної пам'яті, де він працює з вересня 2007 р., спочатку на посаді директора департаменту, а з грудня 2007 р. – заступником голови. Тут він проявив себе не лише як творча людина, а й ефективний організатор. Учений здійснював керівництво кількома великими науковими та просвітницькими проектами, зокрема підготовкою Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 рр. в Україні, керував організацією і проведенням багатьох конференцій.

Багатолітня плідна праця відомого вченого відзначена державою. В.Ф.Верстюка нагороджено грамотою Верховної Ради України (2006 р.), орденом «За заслуги» III ступеня (2007 р.), він має почесне звання заслуженого діяча науки і техніки України (2001 р.).

Свій 60-річний ювілей Владислав Федорович Верстюк зустрів у розквіті творчих сил, маючи багато нових планів та проектів. Друзі, колеги й учні бажають ювілярові довгих років, невичерпного натхнення і яasnих урожаїв на науковій ниві!

С.В.Віднянський (Київ), М.Г.Крикун (Львів)

ДО 60-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА Л.О.ЗАШКІЛЬНЯКА

У серпні 2009 р. виповнилося 60 років відомому українському історичному Леоніду Опанасовичу Зашкільняку. Ювіляр народився 25 серпня 1949 р. у м. Львові в родині службовців. Навчався на історичному факультеті Львівського державного університету імені І.Франка (нині – Львівський національний університет імені І.Франка), який закінчив із відзнакою у 1971 р. і був рекомендований до аспірантури на кафедру історії південних і західних слов'ян, якою у той час керував відомий український історик Д.Л.Похилевич. 1975 р. у Львівському університеті захистив кандидатську дисертацію на тему «Боротьба Польської робітничої партії проти реакції за встановлення і зміцнення народно-демократичного ладу в Польщі (1944–1948 рр.)» (науковий керівник доц. І.І.Белякевич). Від того часу постійно працював на кафедрі історії південних і західних слов'ян (із 1992 р. – кафедрі історії слов'янських країн) Львівського університету на посадах асистента (1974–1976 рр.), старшого викладача (1976–1978 рр.), доцента (1978–1992 рр.). У 1988–1991 рр. перебував у докторантурі Львівського університету, після закінчення якої у 1993 р. захистив в Інституті історії України НАНУ докторську дисертацію «Польська історіографія 40–60-х років XX ст. (питання організації і методології)» (науковий консультант проф. В.П.Чугайов). Із 1995 р. працював професором кафедри історії слов'янських країн Львівського університету, а в 1997–2007 рр. – завідувачем цієї ж кафедри. Неодноразово обирався членом ученої ради університету. Із вересня 2007 р. працює заступником